

4. ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА ТА УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ

Киричук Олександра

Поляризація українського політикуму Галичини напередодні Першої світової війни: уроки сьогодення

Висвітлюється вплив російської пропаганди на формування русофільської «п'ятої колони» в Галичині напередодні Першої світової війни. Розкрито ставлення галицьких «москвофілів» до українських політичних партій та до Греко-католицької церкви. *Ключові слова:* русофіли, москвофіли, «благотворительные общества», Русь, Греко-католицька церква, митрополит Андрей Шептицький

Ситуація, яка склалася на сьогодні в Україні у зв'язку із активізацією про-російської пропаганди, нагадує події столітньої давності, що мали місце в Галичині. Як і сьогодні, сто років тому російська імперська ідеологічна машина спрямовувалась на розкол і конфронтацію між українськими політичними партіями, сіяння розгубленості щодо національної та релігійної ідентичності, просування ідей «русского мира». Дослідження поляризації українського соціуму в Галичині напередодні Першої світової війни є особливо актуальним у зв'язку із загрозою воєнної ескалацією напруженості з боку Російської Фелерації.

Болісне розлучення із архаїчною формулою спільного із росіянами історичного коріння середньовічної Русі, яке переживали галицькі українці на початку ХХ ст., сьогодні рефлексує у південно-східних областях України.

На зламі ХІХ і ХХ ст. Галичина опинилася у ситуації багаторівневих, багатовекторних, багатосуб'єктних і багатооб'єктних змагань між різними національно-політичними силами. На найвищому геополітичному рівні загострились протистояння між Австро-Угорською та Російською імперіями за приєднання українських та польських земель, що перебували поділені державним кордоном. Відповідно кожна з держав пропонувала українцям та полякам свій імперський проект їхнього майбутнього розвитку. Своєю чергою польська аристократія прагнула використати ситуацію для здобуття незалежності Поль-

щі. Займаючи достатньо впливове становище у політикумі Австро-Угорської монархії, вона намагалась перетворити польський чинник із об'єктності австро-російських інтересів у власну політичну суб'єктність, яка не могла бути реалізована без нейтралізації українського фактора. Відповідно реалізація будь-якого з національних проєктів – загальноросійського, австрійського, українського чи польського, в кінцевому результаті передбачала кардинальну зміну карти Європи. Обидві імперії та польські впливові кола прагнули проводити відносно українських національних рухів певну політику, підтримуючи тих, які більшим ступенем відповідали інтересом кожної із сторін.

На українському національному рівні адекватні відповіді на геополітичні виклики утруднювались не тільки поділом одного народу між двома державами та їхньою відмінною релігійною приналежністю (галицькі українці – греко-католики, наддніпрянські українці – православні), а також нерозв'язаністю проблеми національної ідентичності. Хоча започатковані з кінця 60-х років народовцями і послідовниками «Просвіти» процеси консолідації «наддніпрянських малоросів» і «галицьких русинів» на основі єдиної мови, літератури та історії і сприяли потужному зростанню української національної самосвідомості, однак значна частина консервативної галицької інтелігенції продовжувала ідентифікувати себе за архаїчною староруською формулою.

Під час мовної дискусії, яка точилася в 1907–1909 рр., а згодом була актуалізована протягом 1912–1913 рр.¹, русофільська інтелігенція Галичини на чолі із Ставропігійським інститутом виступала проти відмови від історичної назви «Русь»². «Термин «Украина», – писав О. Мончаловський, – не является национальным. Его можно употребить только в политическом значении для определения малорусского сепаратистского движения»³. Намагаючись вписати консервативну прив'язаність до руської історичної традиції у новий модерний контекст, ставропігійські діячі пропонували прийняти для українців назву «руський», яку протиставляли терміну «російський». Останній, на їхню думку, означав не «національну, а державну приналежність». Натомість термін «русинський» вони визначали як неграмотний.

Через неспроможність адекватно відповісти на нові національні виклики часу клерикальна інтелігенція зайняла нішу боротьби проти зростаючих радикальних молодіжних рухів, що виникли з кінця 1870-х років під впливом Михайла Драгоманова. Втративши з 90-х років XIX ст. популярність серед широких верств українського суспільства, але продовжуючи зберігати тісні особисті контакти з русофільськи налаштованою частиною греко-католицького духовенства, русофільські діячі з їхньою допомогою намагалась не допустити по селах поширення ідей Русько-української радикальної партії, яка була створена з ініціативи Івана Франка та Михайла Павлика у жовтні 1890 р.⁴

В міру того, як структувалося політичне життя галицьких українців (мається на увазі виникнення у 1899 р. національно та соціально зорієнтованих Української соціал-демократичної партії⁵ й Української національно-демократичної партії⁶), стара русофільська еліта все більше залишалась на маргінесі суспільного життя. У зв'язку із переорієнтацією низки українських меценатів, крайової й державної влади на матеріальну підтримку партійних осередків української орієнтації, у фінансовому становищі усього русофільського руху намітилися симптоми певної кризи. Це штовхало його діячів на пошуки контактів із заможними верствами сусідньої Росії і знаходило вдячний відгук серед російських слов'янофілів та правлячих кіл. Сподіваючись затримати процес свого занепаду, у 1900 р. русофіли заснували «Русску народну партію» (далі – РНП), яка отримала великі дотації від царського уряду.

Поляризація між партійними таборами стала більш вираженою після запровадження 1907 р. в Австрійській монархії загального виборчого права, за яким представники національно зорієнтованих партій здобули 22 депутатських портфелі, тоді як проросійські налаштовані депутати отримали тільки 5 місць⁷.

15 липня 1907 р. відбувся з'їзд мужів довір'я рускої партії, на якому русофіли запротестували проти невизнання російської мови як крайової в Галичині і проголосили про існування в Галичині двох руських народів: українського і «русского»⁸. Надалі українські послі «москвофільської» орієнтації намагалися виголошувати свої промови у віденському парламенті російською мовою. Позаяк російська не належала до офіційно вживаних мов у монархії Габсбургів, на цій підставі їх позбавляли слова, а вони, своєю чергою, протестували проти невизнання «русского народа» у Галичині. Щоправда, «обшеруский язык» у його галицькому варіанті аж до Першої світової війни так і не сягнув рівня російської літературної мови – він був густо пересипаний «галлицизмами» і «слов'янізмами», відзначався твердою вимовою.

Прикметно, що молода генерація русофілів була підтримана польською аристократією на чолі з намісником Галичини Анджеєм Потоцьким з метою розколу українського руху. Підтримка поляками русофілів на місцевих виборах до Галицького сейму 1908 р., які відбувалися за старою куріальною системою, загострила політичні протистояння, що у підсумку призвело до вбивства у квітні того ж року галицького намісника А. Потоцького українським студентом Мирославом Січинським.

Проросійські тенденції особливо зміцніли після відвідин Львівської Ставропігії у липні 1908 р. російської делегації на чолі з графом Володимиром Бобринським, що поверталася із Празького неослов'янського з'їзду. Символічним став улаштований деякими польськими політиками на честь цієї делегації банкет у готелі «Жорж».

Під впливом згаданої зустрічі в діловодство Ставропігійського інституту запроваджено російську мову, а молоді його члени В. Дудикевич і К. Сенік заявили про приналежність галицьких русинів до «100-мільйонного русского народа». У цьому напрямі вони почали видавати часописи «Прикарпатська Русь», «Новая жизнь» і «Русь»⁹. Створена 1908 р. при Інституті «видавнича спілка»¹⁰ під впливом «Руского издательского общества» стала пропагувати церковно-полемічну літературу візантійської традиції¹¹. Газета «Діло» негайно розцінила цю роботу як православну пропаганду¹².

Подальші процеси політизації українського національного руху та необхідність чіткого національного вибору загострили кризу всередині русофільського табору, яка врешті призвела до відомого розколу, який відбувся на з'їзді «Русскої народної партії» 2 лютого 1909 р.¹³ Врешті суперечки між «старокурсниками», які продовжували сповідувати старі русофільські погляди і «новокурсників», які відкрито декларували політику об'єднання з єдиним російським народом¹⁴, завершилися виключенням із складу РНП на партійному з'їзді 1 листопада 1909 р. восьми депутатів, яких було звинувачено в «отступничестве отъ русской идеи», а їхню позицію названо «рутенізмом». І. Орлевич звертає увагу, що після цього «Русско-народна партія» була реорганізована новокурсниками у відкрито проросійську «Русску народну організацію» (далі – РНО). Варто відзначити, що статут РНО визначав, що її членом може бути той, хто «сознаеть національное и культурное единство всего русскаго народа, признает всю Прикарпатскую Русь – Галичину, Буковину и Угорскую Русь – въ народномъ и культурномъ отношеніи составною частью русскаго міра, всѣ плоды и приобрѣтенія більше чѣмъ тысячелѣтней жизни и культурной дѣятельности всего русскаго народа – общенароднимъ достояніемъ, всѣ литературныепроизведения на мѣстныхъ нарѣчіяхъ – вкладомъ въ общенародную культурную сокровищницу»¹⁵. Старокурсники ж зберегли за собою засновану ще у 1870 році Руську Раду, яка 27 січня 1910 р. перейменована у Галицько-руську Раду.

Після цих подій у русофільському таборі, за висловом Володимира Дудикевича, настав «винятково тяжкий час занепаду народної дисципліни і нового застою загальнонародної діяльності, час крайньої розхристаності». Степан Макачук вважає, що з цього часу в Галичині витворилися два русофільські курси: традиційний старорусинський (старокурсники) і новий, власне, москвофільський, що відстоював російську ідентифікацію галичан (новокурсники). «Старі» декларували свою вірність Австрії і греко-католицькій церкві, «нові» підтримували православ'я, солідаризувалися з російською політикою на Балканах і тісно співпрацювали з російськими неослов'янофільськими товариствами¹⁶.

Спалах проправославних і антиукраїнських настроїв значною мірою пояснювався щедрим російським субсидуванням. Окремі діячі перебували в цілковитій

матеріальній залежності від російських слов'янофільських товариств, мали тісні контакти з Київським клубом російських націоналістів, а також із заснованим у травні 1909 р. неослов'янським товариством «Славія», яке змагало до створення всеслов'янської держави в межах слов'янських етнографічних границь при «общесловянском языке»¹⁷. З 1911 р. для пропагандистської роботи серед галичан створено окремих відділ Галицькорусского общества, заснованого у Москві ще 1902 р. (рис. 1).

Рис. 1. Відкриття Галицькорусского общества у Москві |
(Фотографія із додатку до газети "Русское слово" журналу "Искры" 1911. № 6)

У подальшому загострилось протистояння «москвофілів» із греко-католицькою церквою. Так Д. Марков вважав, що василіяни-українофіли насильно вводять «латино-польські новшества» і таким чином поступово замінюють «руській обряд латинскимъ и польскимъ»¹⁸. У відповідь релігійний часопис «Нива» називав «Временник Ставропігійського Інституту» «одиноким органом русофільської науки і літератури, ... який підтримує сам цвіт русофілів»¹⁹.

У Посланні митрополита до всесесного духовенства щодо «схизматицької» агітації митрополит Андрей Шептицький характеризував непорозуміння між священиками різної політичної орієнтації як вияв того, що Галичина «переживає часи хворобливого і ненормально розвиненого націоналізму»²⁰. Гострішою

була реакція українофільського духовенства. На сторінках релігійної преси його представники висловлювали обурення тим, що москвофіли «баламутять несвідомих людей, щоб легше видерти із збаламученого серця католицизм і тим скоріше завести туди, куди звертаються їх власні, куплені за гроші політичні аспірації»²¹. Врешті-решт греко-католицька митрополічна консисторія навіть відмовилася прийняти й повернула Ставропігійському інституту «Временник» за 1910 рік як «орган русофільської науки і літератури»²².

2 лютого 2010 р. львівські священники старої галицькоруської орієнтації, зокрема настоятель Успенської церкви Сефан Давидяк разом із двома церковними співробітниками Володимиром Гургулою та Романом Красициком, звернулись до Андрея Шептицького з листом, у якому вони просили греко-католицького митрополита захистити їх від нападок у зв'язку із поїздкою на прощу до Почаївської лаври. Вони лякали церковну ієрархію наростаючими впливами соціалістичних ідей і натякали на антиклерикальний характер українського національного руху, називаючи його представників людьми, «у яких є путеводна зірка - повне безвір'я, а православ'я для них лише *ex duobus malis minus eligendum*»²³. Визнаючи небезпеку поширення православ'я, вони взивали до Шептицького: «Хто захистить нашу унію від цієї небезпеки, якщо не залишиться священників, до яких би руський народ мав би повну довіру?». При цьому духовенство застерігало, що у майбутньому можна очікувати ще гірших наслідків, бо «агітатори будуть примножуватись, агітація і спокуса буде рости. І тільки відповідне число душ пастирів із русько-народної партії під керівництвом відповідно підготовлених педагогів, могло б провадити успішно цю боротьбу»²⁴. Лист було вручено митрополитові 20 лютого напередодні свята Трьох святителів.

Сергій Голованов у біографії митрополита А. Шептицького наводить цікаві факти, які проливають світло на терпимість глави УГКЦ до русофільських священників. Із аналізу листів митрополита УГКЦ випливає, що через Івана Добрянського, який після відомого судового процесу 1882 р. виїхав до Росії і отримав там посаду статського радника, А. Шептицький черпав інформацію про можливості легалізації унії у Російській імперії. Йдеться про повідомлення І. Добрянського митрополитові від 1906 р., що російський уряд готовий піти на легалізацію унії за умов проросійської орієнтації греко-католицької церкви, яка б складала противагу польській пропаганді. Він також пропонував А. Шептицькому просити римо-католицьку курію почати переговори з російським урядом. Після того, як це питання було обговорено з Римом, І. Добрянський радив А. Шептицькому подати російському урядові клопотання про дозвіл на придбання земельних ділянок у Вітебській, Мінській, Могилевській і Смоленській губерніях²⁵. Через брак джерел в історичній науці недослідженим залишається питання ступеня причетності інших галицьких

діячів до організації А. Шептицьким 29 -31 травня 1817 р. Собору російської греко-католицької церкви²⁶.

Але через підготовку Російської імперії до Балканської війни, яка розпочалася 1912 р., російська ідеологічна машина озброїлась проправославною агітацією і спрямовувала її проти греко-католиків. У зв'язку із цим 1911 р. в Росії засновано «Руськую православную місію», яка планувала скерувати в Галичину 50 православних священників-місіонерів²⁷. Очікуючи приїзду до Галичини випускників Житомирської духовної семінарії, які мали осісти в селах Бативеві, Беньківцях і на парафіях Брідщини, Ставропігійський інститут почав нагнітати православну істерію²⁸. Протягом грудня 1911 – лютого 1912 рр. відбулося п'ять позачергових загальних зборів Інституту, на яких обговорювалися зміни до його статуту. У підсумку московфільське керівництво домоглося доповнень до статуту, за якими Ставропігія визначалась як греко-східна (а не греко-католицька) мирянська інституція. У §22 відзначалося, що вона ставить своїм головним завданням «берегти святу християнську віру руського народу за греко-східним обрядом»²⁹, а § 42 зазначав, що богослужіння в Успенській церкві повинні проходити за греко-східним обрядом «с надлежачою степенністю и подобающим великолепием»³⁰.

Часопис «Нива» у першому номері за 1912 р. повідомляв, що на сторінках «Московских ведомостей» і «Нового времени» пролунав відкритий заклик до відновлення православ'я в Галичині³¹. Під впливом цієї пропаганди відбувався масовий перехід сіл на православ'я³². Ситуація набрала настільки загрозливих форм, що з метою протистояння московфільській агітації був скликаний спеціальний деканальний соборчик греко-католицького духовенства у Виспі³³.

На початку 1913 р. російський граф В. Бобринський надав для галицьких московфілів фінансову допомогу на суму 2 млн. рублів³⁴. У тому ж 1913 р. часопис «Новое время» повідомляв, що святіший Синод виділив на «бідних голодающих галичан» 5 тис. рублів. Саме матеріальна залежність галицьких «московфілів» від Росії змушувала їх широко пропагувати антиукраїнські настрої у літературі й пресі.

Лише протягом 1911 р. секретар Товариства імені М. Качковського та співробітник газети «Прикарпатская Русь» Семен Бендасюк дванадцять разів відвідав Росію³⁵. Врешті 1912 р. його разом із студентом В. Колдрою, священником І. Гудимою та ченцем-василіанином Крехівського монастиря М. Сандовичем, який емігрував до Почаївської лаври і перейшов на православ'я, затримали за звинуваченням у державній зраді та спробі від'єднання Галичини від Австрії. Досудове слідство тривало два роки³⁶. Врешті гучний судовий процес, який тривав з 9 березня до червня 1914 р., закінчився виправдальним вироком³⁷. Цей процес здобув неабиякий резонанс у Росії³⁸. Після судового процесу Семен

Бендасюк виїхав до Харкова і прийняв православ'я. Під час Першої світової війни перебував у США, а потім повернувся до Львова і був старостою православної церкви Св. Георгія (на вул. Короленка)³⁹.

Ще до завершення процесу Бендасюка ходили чутки, що уряд має намір закрити всі русофільські товариства. Часопис «Русское слово» з тривогою писав, що «з огляду на те, що народне життя сходиться виключно вь обществах», оголошення їхньої діяльності поза законом «ровнялося бы убитью цѣлой нашей партіи»⁴⁰. Перед загрозою оголошення всіх русофільських товариств поза законом Австро-Угорської монархії 19 червня 1914 р. у Відень відправлено делегацію Русско-народної партії, яка переконувала уряд у своїй привязаності до греко-католицької церкви та в «непоколебимій преданності вего руського народа вь Галичин его Величеству цисарю»⁴¹. Але ця акція викликала обурення у проросійської частини русофільства⁴², а часопис «Прикарпатская Русь» зводив наклепи, що Руссо-народна партія отримала від митрополита Шептицького для «Русского Слова» 6 тис. корон⁴³.

Видавництво та поширення російських видань, пропаганда православ'я, політичний процес С. Бендасюка⁴⁴ призвели до того, що австрійська влада призупинила діяльність русофільських товариств, до початку Першої світової війни⁴⁵. 21 липня 1914 р. греко-католицька митрополича консисторія видала під загрозою суспензії заборону для священників читати і передплачувати газету «Прикарпатская Русь»: «Щоб того часопису як ворожого для найважливішого добра нашого, яким є віра католицька, не тримали і не читали»⁴⁶.

29 липня 1914 р. у Києві за ініціативою російських спецслужб із числа емігрантів створено Карпато-Русській Освободительный Комитет (далі – КРОК), завданням якого було інформувати руську суспільність і російську визвольну армію про тогочасний національно-культурний і політичний стан карпато-руського народу. В переддень Першої світової війни на догоду російським спецслужбам друкований орган Ставропігійського інституту писав «Украинского или другого руского культурного языка нет, есть только несколько украинских наречий в России и несколько наречий руского населения в Галичине и на этих наречиях есть очень незначительная народная литература, а из научной литературы и ее терминологии сами украинцы смеются»⁴⁷.

Війна радикально розділила дебатуєчих прихильників русофільської та українофільської течій, поставивши їх перед фізичним знищенням з боку австрійської та російської влади.

Найперше перед наступом російських військ за наказом галицького намісника Коритовського наприкінці серпня 1914 р. австрійська влада розпочала масові арешти русофілів, звинувачуючи їх за невдачі на фронті. Під категорію москвофілів навмисно підтягувалися також чимало українських патріотів,

щоб в такий спосіб знищити українську інтелігенцію й свідомий селянський елемент. Тільки протягом 20 серпня 1914 р. у Львові було заарештовано 1200 чоловік⁴⁸. Масові арешти за реальне, а дуже часто і вигадане шпигунство і до-помогу російському війську призвели до того, що всі тюрми були переповнені. В доповідній записці від 27 серпня 1914 р. дирекція поліції Львова вимагала від Галицького намісника дозволу вивезти близько 2 тисяч заарештованих небезпечних для держави русофілів, які з великими труднощами розміщені в різних тюрмах міста⁴⁹.

Колишніх полум'яних прихильників австрійського монархічного правління, тих, з ким недавно ще укладались передвборчі угоди, тисячами вивезено у од-нин з перших у ХХ столітті концентраційних таборів Європи – Талергоф. Коли на підступах до Львова лунали постріли запеклих боїв з російськими військами, 4 вересня до Талергофу з міста вивезено 1600 чоловік⁵⁰. Під час арештів й пере-правки до таборів людей піддавали жорстоким знущанням.

Багато мирного населення було страчено у перші дні війни. Так було роз-стріляно на Лемківщині о. Максима Сандовича⁵¹. Проте про ці вбивства не по-відомлялося. Лише пізніше у 1917 р., коли питання про звірства 1914-1916 років стали предметом обговорення у парламенті, виявилися справжні масштаби втрат: 60 тис. повішених і розстріляних, 100 тис. загиблих у таборах від хвороб і епідемій.

Отже, напередодні Першої світової війни Російською імперією в Галичині використано труднощі запізнілого процесу національної ідентифікації. Консер-ватизм галицької інтелігенції, свідомість якої була переобтяжена надмірною прив'язаністю до давньоруської історії, створила сприятливий ґрунт для про-паганди ідей запропонованого міністром освіти Уваровим «русского мира». Другим фактором, який впливав на поширення панросійської експансії, була бідність української інтелігенції, меркантильна частина якої легко куплялася за російські рублі. Підготовка галицькими «москвофілами» проросійського ґрунту дозволила Російській імперії вмотивувати своє вторгнення в Галичину як «защиту русского населения».

Навіть поверховий перебіг подій столітньої давності дає підстави висловити думку про їх аналогію із теперішніми подіями на Донбасі, Луганську і Харкові. У зв'язку із цим висловимо припущення, що процес формування української ідентичності є довготривалим і що сьогодні він болісно концентрується у най-більш національно відсталій частині України – Південному Сході України. Уроки галицького русофільства, яке у кінцевому результаті призвело до дра-матичних подій і знищення значної кількості українців на засадах звинувачень у зрадництві як австрійською, так і російською владою, попереджають про потенційну можливість не менш трагічних подій у майбутньому.

Актуальними є слова галицького русофіла Н. Антоневича, які він писав 1910 р. у своєму відкритому листі до земляків: «Народ, не знавши в течение долгих столетий свободы, не способен подняться на высоту света и правды... Он явственно вырождается, уничивается и часто делается только слепым орудием в чужих, а пожалуй и вражеских руках. Он даже целует руки своих палачей и идет по указанию тех, кто приготовляет ему могилу⁵²».

Але подальші воєнні баталії кинули Ставропігійський інститут (як і усіх галицьких українців) у вир політичних змагань між австрійськими, польськими та російськими політичними чинниками.

- 1 Молочій П. Р. Мовне питання як фактор національного руху в Галичині // Галичина (історичні есе). – Львів, 1994. – С. 148.
- 2 Антоневи́ч Н.И. Письма къ землякам. – Львов: Ставропигійский Институт, 1910. – С. 5 Отчетъ... Ставропігійского Института... 1929. – С. LXIX 4.
- 3 Мончаловский О. Главныя основы русской народности. – Львов, 1904. – С. 19-22.
- 4 Русько-українська радикальна партія (РУРП) — перша українська політична партія європейського зразка із програмою, масовою організацією і реєстрованим членством. В основу програми покладено етичний і науковий соціалізм на демократичній і кооперативній базі, людську гідність для всіх народів. У 1895 р. під впливом Ю. Бачинського до програми включено положення про політичну самостійність українського народу. Радикальний рух прагнув до секуляризації українського суспільного й культурного життя та поборював Українську греко-католицьку церкву й духовенство, яке тоді відігравало провідну роль в Галичині. Мала певний вплив серед галицьких селян.
- 5 Українська соціал-демократична партія (УСДП) заснована Миколою Ганкевичем, Семеном Вітиком, Юліаном Бачинським з метою відстоювання інтересів українських робітників. Виступала поборником політичної незалежності України [Детальніше див.: Беґей І. Українська соціал-демократія (лівиця): історія, теорія, особи / Національний банк України; Львівський банківський ін-т. – Л. : ЛБІ НБУ, 2005. – 350 с.].
- 6 Українська національно-демократична партія (УНДП) – наймасовіша і найвпливовіша партія Галичини ліберального напрямку на чолі з М. Грушевським, І. Франком, Є. Левицьким, В. Охримовичем, що сформувалась із оновлених народоців і частини радикалів. Партія проголосила своєю метою національну незалежність об'єднаної України, на шляху до якої першим кроком вважали здобуття легальними методами автономії Східної (української) Галичини. Програма партії містила вимоги демократизації політичного життя в Австро-Угорщині з використанням легальних парламентських засобів; рівноправ'я українського і польського населення в Галичині; створення українського Коронного краю; запровадження прогресивного податку, захист інтересів селян (викуп великих земельних володінь і наділення селян землею). Під її впливом знаходилась «Просвіта» та інші організації, установи.
- 7 Магочій П. Історія України. – Київ: Критика, 1907. – С. 386.
- 8 Левицький К. Історія політичної думки... С. 453, 454, 452.
- 9 Мацевко І. Слов'янська ідея в інтерпретації та політичній діяльності Дмитра Маркова // Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету

- імені Івана Франка. Збірник наукових праць. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2000. – Вип. 3. – С. 97-103.
- 10 Галичанин. – 1908. – № 92. – С. 2-3.
 - 11 Нива. – 1909. – Ч. 21. – С. 746-748.
 - 12 Діло. – 1908. – Ч. 262. – С. 2.
 - 13 По важнымъ національнымъ вопросамъ // Галичанинъ. 1909. – № 262. – 21 ноября (4 декабря).
 - 14 Начало народной дезорганизации // Галичанинъ. 1909. – № 252. – 10 (23) ноября.
 - 15 По важнымъ національнымъ вопросамъ // Галичанинъ. № 262. 21 ноября (4 декабря). 1909.
 - 16 Макарчук С. Москвофільство: витоки та еволюція ідеї // Вісник ЛДУ. Серія історична. – 1997. – С. 94.
 - 17 ЦДІА України у м. Львові. – Ф. 182. – Оп. 1. – Спр. 190. – Арк. 83.
 - 18 Марковъ Д. Галицко-русскій вопросъ. Львовъ, 1908. С. 7.
 - 19 Я.П., о. Православні затії в Галичині // Нива. – 1910. – Ч. 2. – 15 січня. – С. 133
 - 20 Пастирське посланє нашего Всепроевященнаго Єпископату до Всечеснаго Духовенства в справі схизматичської агітації // Нива. – 1910. – Ч. 10. – С. 291.
 - 21 Щепанюк М., о. Чи справді облатинщенє нашего обряду? // Нива. – 1912. – Ч. 19 і 20. – С. 457.
 - 22 Я. П., о. Православні затії в Галичині // Нива. – 1910. – Ч. 2. – С. 134.
 - 23 Пропамятное письмо Львовскаго духовенства русско-народной партіи к митрополиту Андрею. Передрук из Галичанина. – Львов: Типография Ставропигийскаго Института, 1910. – С. 10.
 - 24 Там само. – С. 9.
 - 25 Голованов Сергей, священник Андрей Шептицкий, митрополит Галицкий (1865-1944) [Электронный ресурс библиотеки Якова Кротова] // Режим доступа: <http://krotov.info/history/20/1920/199902prim.html>
 - 26 Копія рішень Собору російской греко-католической церкви зберігається у Львівському музеї історії релігії.
 - 27 Руслан. – 1911. – Ч. 242. – С. 9.
 - 28 Руслан. – 1911. – Ч. 259. – С. 4.
 - 29 Уставъ Ставропигійскаго Института во Львовѣ, затвержденого загальними зборами членов від 17 (30) XII 1911, 21 XII 1911 (3 I 1912), 11 (24) I і 8 (21) II 1912 г. // ЦДІА України у м. Львові. – Ф. 129. – Оп. 2. – Спр. 5. – Арк. 24.
 - 30 Там само. – Арк. 40.
 - 31 Нива. – 1912. – Ч. 1. – С. 6.
 - 32 ЦДІА України у м. Львові. – Ф. 146. – Оп. 8. – Спр. 1896. – Арк. 50-55. Там само. – Оп. 6. – Спр. 1375. – Арк. 422. Там само. – Оп. 4. – Спр. 3092. – Арк. 32-35, 40.
 - 33 Нива. – 1912. – Ч. 19 і 20. – С. 561.
 - 34 ЦДІА України у м. Львові. – Ф. 146. – Оп. 4. – Спр. 2321. – Арк. 2-3.
 - 35 Обвинительный актъ по дѣлу С. Ю. Бендасюка и товарищей. Приложение къ “Прикарпатской Руси”. – Львовъ: Русское Издат. Общество. – 4 января 1914. – С. 14-15.
 - 36 “В. Р. Ваврик, Краткий очерк Галицко-Русской письменности” – С. 63

- 37 Нива. – 1914. – Ч. 13 і 14. – С. 418.
- 38 Церковний Вѣстникъ. – 1914. – № 19. – С. 23.
- 39 Світлої пам'яті Семена Юрьевича Бендесюка // Календар Лемко-Союза. – 1965. – С. 7-11.
- 40 «Схаменѣтся, будьте люде!» // Русское слово. Ч. 21. 6 (19) червня. Львовь, 1914.
- 41 Русское слово. Ч. 21. 12 (25) червня. Львовь, 1914.
- 42 «Схаменѣтся...» // Русское слово. Ч. 21. 6 (19) червня. Львовь, 1914.
- 43 Русское слово. Ч. 22. 13 (26) червня. Львовь, 1914.
- 44 Діло. Ч. 52. 9 марта (24 листопада). 1914.
- 45 Орлевич І. Співпраця русофільських товариств з російською владою під час Першої світової війни: релігійно-культурний аспект // Історія релігій в Україні. – Львів. – С. 509.
- 46 Львіско-архиепархіяльні відомости р. 1914. Львів, 1914. С. 61.
- 47 Генеза украинства // ВСИ – 1914. – С. 136.
- 48 Компанієць І. І. Становище і боротьба трудящих мас Галичини, Буковини та Закарпаття на початку ХХ ст. (1900-1914 роки). – Київ: АН УРСР, 1960. – С. 220; Прикарпатская Русь. – 1915. – Ч. 1600. – 30 марта (12 апреля).
- 49 Прикарпатская Русь. – Львів, 1914. – 6 жовт.
- 50 Безіменний в'язень львівської тюрми по вул. Казимирівській пише: «31 серпня 1914 року розпочалося справжнє пекло. Нас розбудили о 3 годині ранку і, не давши навіть чаю, погнали в тюремний двір. Тут протримали до 9 години ранку. Після цього повели всіх, близько 1600 чоловік, по вул. Казимирівській і вул. Городецькій до головного двірця. Ці декілька кілометрів були для нас справжньою ходою на Голгофу. Озвірилий наговп львівських «патріотів» з євреїв і поляків бив нас, особливо священників, палицями, кілками, в нас кидали каміння і гній, плювали в обличчя. З вікон кидали горщики з-під квітів. Одному з арештованих такий горщик проломив череп і він помер тут же на вулиці. Перед вокзалом ми чекали до 2 години. Виявляється, поліцейські навмисно тримали нас близько п'яти годин на вулиці, щоб дати юрбі можливість «проявити почуття» до нас, «зрадників».
- 51 У вересні 1994 р. Польська Автокефальна православна церква визнала Максима Сандовича як священомученика під ім'ям «Максим Горлицький» — за місцем загибелі [Dańko I. Łemkowska procesja z relikwiami świętego // Gazeta. Kraków. – 2007. 09.05].
- 52 Антонець Н. И., др. Письма къ землякам. – Львовь: Ставропигийский Институт, 1910. – С. 3.

SUMMARY

Kyrychuk Aleksandra

**Polarization Ukrainian Galician politicians on the eve of the First World War:
Lessons from today**

Illuminated the influence of Russian propaganda formation Russophile «fifth column» in Galicia eve First World War. Russophile leaders from among the eve of the First World War. Reveals the attitude Galician «Muscophiles» to Ukrainian political parties and to the Greek Catholic Church.

Keywords: Russophile Muscophiles «blahotvorytelnyye society,» Russ, HHreko Catholic Church, Metropolitan Sheptytsky